

[RELACJA+ZDJĘCIA] Konferencja „Wiara i rozum” z udziałem Richarda Swinburne'a

We wtorek, 26 listopada w Instytucie Kultury św. Jana Pawła II na Angelicum w Rzymie, odbyła się konferencja „Wiara i rozum w świetle myśli Jana Pawła II” z udziałem Richarda Swinburne'a inaugurująca organizowane po raz pierwszy Dni Świętego Jana Pawła II na Papieskich Uniwersytetach w Rzymie.

O uroczyste otwarcie Dni poproszono ks. prał. dr. Pawła Ptasznika, przewodniczącego Watykańskiej Fundacji Jana Pawła II, rektora kościoła pw. św. Stanisława BM w Rzymie i wieloletniego, bliskiego współpracownika Świętego Papieża.

Ks. dr Paweł Ptasznik przypomniał, jak wielkim darem dla Kościoła i świata był pontyfikat Jana Pawła II przytaczając znamienne słowa z inauguracji pontyfikatu: „Nie lękajcie się! Otwórzcie na oścież drzwi Chrystusowi. Otwórzcie granice państw, systemów ekonomicznych i politycznych, szerokie dziedziny kultury, cywilizacji, rozwoju” oraz „Wiara nie lęka się rozumu, ale szuka jego pomocy” z *Fides et ratio*. Są to słowa ponadczasowe, które w świecie narastających lęków i niepokoju przynoszą ukojenie. Słowa podziękowania ks. dr Ptasznik skierował do uniwersytetów *Angelicum*, *Gregoriana* i *Santa Croce* wskazując na ich wkład w zgłębianie dorobku Papieża.

„Dzisiejsze wydarzenie to realizacja tych dwóch wezwań. Z jednej strony nasz akademicki świat nie lęka się otwarcia drzwi Chrystusowi, a z drugiej strony, nasza wiara nie lęka się rozumu, ale szuka dziś jego pomocy. To niezwykle ważne, abyśmy bez lęku wychowywali nowe pokolenie ludzi „myślących Wojtyłą”; abyśmy nie żyli wyłącznie sentymentem, ale nauczanie Papieża implikowali w struktury codziennego życia” – podsumował ks. dr Paweł Ptasznik.

Słowa powitania wypowiedział dyrektor programowy Instytutu Kultury św. Jana Pawła II na Angelicum w Rzymie, **Dariusz Karłowicz**, aby następnie przekazać głos rektorowi Papieskiego Uniwersytetu Św. Tomasza z Akwinu – *Angelicum*, **Thomasowi Josephowi White’owi O.P.**, który rozpoczął od wskazania znaczenia dokumentu *Dignitatis Humanae* (1965) traktującego o wolności religijnej dla problematyki podjętej podczas konferencji. W deklaracji o *Godności ludzkiej* magisterium Kościoła podkreśla niezbywalną rolę ludzkiej wolności w dostępie człowieka do tajemnicy wiary i daru łaski. Klasyczna teologia katolicka i prawo kanoniczne podkreślają, że sakramenty, takie jak chrzest i chrześcijańskie małżeństwa, mogą być przyjęte tylko w wolności. Sobór trydencki jasno sugeruje, że obecność i działanie łaski czynią nas bardziej wolnymi w obliczu spotkania z Bogiem. Chrześcijańscy filozofowie są w sposób szczególny powołani do kultywowania kultury filozoficznej prawdomówności, kultury racjonalnych argumentów – mówił Thomas Joseph White OP.

Głównym punktem konferencji był wykład na temat racjonalności wiary wygłoszony przez **prof. Richarda Swinburne’a** z Uniwersytetu Oksfordzkiego. Swoje wystąpienie profesor rozpoczął od omówienia

encykliki papieskiej Jana Pawła II *Fides et Ratio* wskazując, że wyraża ona pesymistyczne stanowisko wobec ogólnego stanu filozofii. Część filozofii postoświeceniowej zarzuciła poszukiwania obiektywnych prawd metafizycznych. Od lat 70. XX w. wyjątek stanowi filozofia świata anglojęzycznego zwana „filozofią analityczną”, która poszukuje ogólnej teorii wszystkiego, a jej metody prowadzą do poglądu o istnieniu Boga. Prof. Swinburne skoncentrował się w dalszej kolejności na problematyce właściwego rozumienia pojęć *fides* i *ratio* dla ukazania, że encyklika papieska stawiała pytanie o racjonalność „wiary” w sensie treści chrześcijańskiego Objawienia. Odpowiedź na to pytanie wymaga refleksji nad procesem, który towarzyszy kształtowaniu przekonań uzasadnianych „epistemicznie”, rozróżnianych na przekonania podstawowe i niepodstawowe, wyróżnione tak na podstawie zależności pomiędzy prawdopodobieństwem a twierdzeniem. Brak podstawowych, wyjściowych przekonań wobec jakiegoś twierdzenia prowadzi z kolei do całkowitego sceptycyzmu.

Prof. Swinburne podkreślił, że oprócz własnego doświadczenia, przekonania nabieramy w relacji z innymi ludźmi, dzięki czemu możemy znacząco poszerzyć naszą wiedzę o świecie. To z kolei przesądza o wartości dzielonego z nami doświadczenia dla później przyjmowanych przekonań, które kształtowane są w doświadczeniu spotkania z coraz kolejnymi świadkami danego faktu. Przedstawiona zasada określana jest terminem „zasady świadectwa”, zgodnie z którą prawie wszystko, co według nas wiemy o nauce, historii i geografii, zależy od tego, co nam się wydaje, że powiedzieli nam o tym inni. Papież Jan Paweł II o tym zjawisku mówił: „wierząc, zawierzamy się wiedzy zdobytej przez innych ludzi”. Zarówno przekonania pozyskane z własnego doświadczenia, jak i te oparte na świadectwach innych, są jednak tylko prawdopodobnie prawdziwe – w przypadku braku przeciwdowodów.

W drugim panelu konferencji **o. dr Cezary Binkiewicz OP** z Instytutu Kultury św. Jana Pawła II na *Angelicum* przedstawił temat pt. „Wiara i rozum w żywole dobra i prawdy”. O. Binkiewicz rozpoczął swój wykład od postawienia hipotezy, że temat wiary i rozumu cieszy się powszechnym zainteresowaniem ze względu na wynikające z tego zestawienia napięcie, które towarzyszy każdemu człowiekowi. Pytanie o racjonalność i irracjonalność wiary, pytanie o granice możliwości sądenia rozumu naukowego, są ponadczasowe. I choć klasyczna definicja człowieka jako zwierzęcia rozumnego nie uwzględnia pragnienia transcendencji, niemożliwy jest jej pełen obraz bez włączenia doń wymiaru religijnego. To pragnienie zrozumienia siebie i otaczającego nas świata, dążenie do czegoś, co przekraczałoby naoczny świat życia, towarzyszą każdemu człowiekowi od zarania dziejów. Wychodząc od tego stwierdzenia, o. Binkiewicz wyróżnił dwa podstawowe pragnienia, które charakteryzują nas jako ludzi: pragnienie dobra, które klasyczna teologia chrześcijańska wyraża w formule wiary poszukującej zrozumienia, oraz pragnienie prawdy – rozumu szukającego wiary. O wzajemnym przenikaniu się obu tych wartości traktują właśnie dwie encykliki Jana Pawła II: *Blask Prawdy* i *Wiara i rozum*. Wiarę i rozum przyrównywał do dwóch płuc, które pozwalają oddychać człowiekowi pełną piersią esencji życia. W encyklice tej Jan Paweł II podkreślał znaczenie otwartości rozumu na Objawienie, które rozświetla trudności wstrzymujące człowieka przed przyjęciem wiary. Co warto podkreślić, encyklika ta została ogłoszona w uroczystość Podwyższenia Krzyża Świętego, 14 września 1998 r., na miesiąc przed kanonizacją Edyty Stein – „męczennicy miłości”, niestrudzonej w poszukiwaniu prawdy. Swój wykład o. Binkiewicz zakończył słowami Józefa Tischnera:

„rozum – włączając mały zachwyty w większy, potem w jeszcze większy, przemieniając w końcu zachwyty w adorację – szuka wiary. Przez pokorę przed wspaniałości świata, rozum przygotowuje się do aktu adoracji i w ten sposób otwiera się na Boga, nie może powstrzymać się od poszukiwania wiary, ponieważ nie może pozostać uparcie przywiązany do mniejszej racjonalności, gdy większa racjonalność czeka na odkrycie o krok dalej [...] To podziw i jego naturalna skłonność do adoracji odciska specyficznie religijne piętno na myśli”.

Kolejny wykład wygłosił **prof. Jacek Wojtysiak** z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego pt. „Zakład Wojtyły”. W swojej prelekcji, prof. Wojtysiak podjął się zadania ukazania pascalskiego motywu w myśli Karola Wojtyły wychodząc od spostrzeżenia o dwukrotnym odniesieniu Jana Pawła II w encyklice *Wiara i rozum* do Blaise’a Pascala jako filozofa pokory i wrażliwości na głębię transcendencji. Wspomniany motyw pascaliański prof. Wojtysiak określił mianem „Zakładu Wojtyły”, szczytowej odmiany „Zakładu Pascala”. Wyjaśnwszy znaczenie „Zakładu Pascala”, uczestnicy konferencji zostali zapoznani z podnoszonymi wobec tego rozumowania zarzutami, aby następnie ukazać je w świetle refleksji Karola Wojtyły pochodzących z książki *Elementarz etyczny*. To właśnie z ostatniego eseju książki wyłania się rozumowanie, które prof. Wojtysiak interpretuje jako moralny „Zakład Pascala” – pierwszy krok w stronę wiary.

Całość została zakończona dyskusją panelową z udziałem prof. Richarda Swinburne'a, o. dr. Cezarego Binkiewicza OP i prof. Jacka Wojtysiaka, moderowaną przez **dr. Tomasza Herbicha** z Uniwersytetu

Warszawskiego i Teologii Politycznej, podczas której uczestnicy zmierzli się z pytaniami o racjonalność definiowaną przez Karola Wojtyłę, jej granicę wyznaczaną przez to, co kategoryzujemy jako irracjonalne, kategorię prawdopodobieństwa w koncepcji racjonalnego przekonania, czy też powiązanie wyrażonych podczas wystąpień prelegentów wizji racjonalności ze współczesną filozofią analityczną. Były to pytania, które wyłoniły się z syntezy dyskursu wystąpień prelegentów.

Weronika Maciejewska

Zdjęcia: Cristian Gennari

Konferencja: "Faith and Reason in light of the thought of Joh..."

„Wiara i rozum są jak dwa skrzydła, na których duch ludzki unosi się ku kontemplacji prawdy, a Bóg włożył w serce człowieka pragnienie poznania prawdy, słowem, poznania samego siebie, aby poznając i kochając Boga, mężczyźni i kobiety również mogli dojść do pełni poznania o samych sobie”.

(Papież Jan Paweł II, Encyklika „Fides et ratio”)

Richard Swinburne – urodzony 26 grudnia 1934 roku, współczesny angielski filozof i apologeta chrześcijański, uznany na skalę światową za swoją pracę w dziedzinie filozofii religii, metafizyki, epistemologii i filozofii umysłu. Jest emerytowanym profesorem filozofii na Uniwersytecie Oksfordzkim. Do jego licznych książek należy słynna trylogia o filozofii teizmu: *Spójność teizmu* (1977, poprawione wyd. 1993), *Istnienie Boga* (1979, wyd. 2 2004) i *Wiara i rozum* (1981, wyd. 2 2005). W swoim głównym dziele, *Istnienie Boga*, filozof starał się przywrócić „teologię naturalną”, dostarczając probabilistycznych argumentów z ogólnych cech świata na istnienie Boga; jest to osiągnięcie, z którego najbardziej znany jest Richard Swinburne. Po objęciu stanowiska Nolloth Professor Filozofii Religii Chrześcijańskiej na Uniwersytecie Oksfordzkim w 1985 roku, prace Swinburne’a skupiły się na znaczeniu i uzasadnieniu doktryn odróżniających chrześcijaństwo od innych religii, a praca ta została opublikowana w czterech książkach: *Odpowiedzialność i pokuta* (1989), *Objawienie* (1992, wyd. 2, 2007), *Chrześcijański Bóg* (1994) i *Opatrzność i problem zła* (1998). Jego najnowsza książka nosi tytuł *Czy dobry Bóg mógłby pozwolić na tak wielkie cierpienie?* (2024), „książka dyskusyjna” napisana wspólnie z Jamesem Sterbą. Chrześcijanin, członek Kościoła prawosławnego od 1995 roku.

fot. *Cameron Bertuzzi*

Instytut Kultury św. Jana Pawła II jest interdyscyplinarną instytucją naukowo-dydaktyczną powołaną na Wydziale Filozofii Papieskiego Uniwersytetu św. Tomasza z Akwinu (*Angelicum*) w Rzymie w setną rocznicę urodzin Jana Pawła II 18 maja 2020 r. Misją Instytutu jest refleksja nad najważniejszymi problemami współczesnego Kościoła i świata inspirowana życiem i myślą św. Jana Pawła II. Celem Instytutu jest więc nie tylko badanie dorobku Wielkiego Papieża, ale również myślenie wraz z nim o najważniejszych sprawach kultury duchowej, a więc np. solidarności, miłosierdziu, sztuce chrześcijańskiej, miejscu Kościoła we współczesnym świecie czy kryzysie duchowym Europy.

Instytut jest współprowadzony przez Fundację Świętego Mikołaja (wydawcę Teologii Politycznej) i w całości finansowany przez prywatnych darczyńców z Polski.

Zapraszamy serdecznie do ich grona!

>> <https://teologiapolityczna.pl/jp2>

„Nie lękajcie się! Otwórzcie na oścież drzwi Chrystusowi. Otwórzcie granice państw, systemów ekonomicznych i politycznych, szerokie dziedziny kultury, cywilizacji, rozwoju”.